

ماهیت و قلمرو قاعده نفی عسر و حرج در فقه امامیه

حجت الاسلام علیرضا حقگویان^۱

^۱ دانش آموخته حوزه علمیه قم، دارای مدرک سطح سه (کارشناسی ارشد) از حوزه علمیه قم، محقق و پژوهشگر (نویسنده مسئول)

چکیده

تمامی اندیشه های مبتنی بر آموزه های الهی ارتباط خود با عقل را حفظ کرده اند و در اسلامی این ارتباط با عنوان حسن و قبح عقلی شناخته می شود. تایید عقل در قاعده لاضرر به خوبی تبلور دارد زیرا عقل هیچ گاه حکم به الزام دستوری صادر نمی کند که توان انجام آن وجود ندارد. از جمله مهم ترین مبانی این امر می توان به حدیث لاضرر اشاره کرد که از سوی پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله و سلم) نقل شده و مبنای استنباط و برداشت های گوناگونی در طی سالیان متمادی قرار گرفته است و اصولیون هر کدام به تبع اندیشه خود از این حدیث شریف استنباط هایی داشته اند. در خصوص قلمرو این قاعده در میان فقها اختلاف نظر های متعددی وجود دارد و قلمرو این قاعده از جهات گوناگونی توسط فقها تقسیم بندی شده است. از جمله تقسیم بندی های ارائه شده می توان به رخصی یا عزیمت بوده این قاعده، جریان آن در عدمیات، شمول آن نسبت به حرج شانی و غیره اشاره کرد که در این نوشتار از طریق روش کتابخانه به بیان آراء اندیشمندان این عرصه و نقد و بررسی نظرات فقها و اصولیون در خصوص مجرای قاعده لاضرر می پردازیم.

واژه های کلیدی: عسر و حرج، اکراه، اضطرار، اجبار، رخصت، عزیمت.